

De Tweede Wereldoorlog in Zuidoost Drenthe

Deze lesbrief gaat over de Tweede Wereldoorlog in Zuidoost Drenthe. Om de vragen te kunnen beantwoorden, zul je vaak het internet moeten gebruiken. Veel antwoorden kun je vinden op www.slo-drenthe.nl.

- Duitse soldaten vallen een bunker bij Coevorden aan.

HET BEGIN

Als Duitsland op 1 september 1939 Polen aanvalt, begint de Tweede Wereldoorlog. Nederland is in eerste instantie nog niet in paniek. Er wordt gedacht dat het allemaal niet zo'n vaart zal lopen. Het land heeft zich immers neutraal verklaard, wat betekent dat het niet aan een eventuele strijd wil deelnemen. Hitler trekt zich echter niet zoveel van die afspraak aan en stuurt zijn vliegtuigen op 10 mei 1940 naar zijn buurland toe. Op de eerste dag van de oorlog viel heel Zuidoost Drenthe in Duitse handen. Het Nederlandse leger trok zich zo snel mogelijk terug achter de Afsluitdijk. Voor Drenthe begon de bezetting al op 10 mei 1940.

1. Vraag

- Wat deden de Nederlandse soldaten met de bruggen toen ze zich terugtrokken?
- Waarom deden ze dat?

Hitler hoopte dat Nederland zich snel zou overgeven. Maar de Nederlandse soldaten boden meer tegenstand dan Hitler had verwacht. Vier Nederlandse militairen uit Nieuw-Amsterdam, hielden vanuit hun mitrailleursoord bij 'de brug van Goseling' (Krimbrug) bij Coevorden urenlang de Duitse opmars tegen.

De 4 soldaten geven zich over aan 300 Duitse soldaten.

2. Vraag

In Drenthe werd niet overal hard gevochten. Er stonden wel wat kazematten langs kanalen.

- Wat is een kazemat?
- Stonden er in jouw dorp ook ergens kazematten?

Op 14 mei bombardeerde Hitler Rotterdam. Op 15 mei gaf Nederland zich over, uit angst voor nog meer platgegooid gebied.

- Distributiebonnen

DAGELIJKS LEVEN

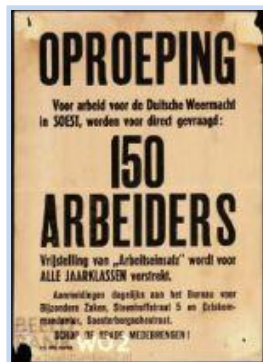
Voor de mensen veranderde het dagelijks leven al snel. Eten was 'op de bon'. Dat betekende dat je alleen nog maar voedsel mocht kopen tegen inlevering van een distributiebbon. Op die manier probeerde de overheid alle spullen eerlijk onder de mensen te verdelen. Ook moesten de ramen 's avonds verduisterd te worden, om te voorkomen dat er licht

naar buiten scheen. Geallieerde piloten zouden hier gebruik van kunnen maken om de weg te vinden.

Het gemeentebestuur en burgemeester Bouma voerden netjes alles opdrachten van de Duitsers uit. Het Duitse leger wou 444 fietsen uit de gemeente Emmen hebben en Bouma zorgde ervoor dat de Duitsers ze allemaal, tot op de laatste fiets nauwkeurig, kregen.

3. Vraag

Van welke partij was burgemeester Bouma lid?

- [Oproep Arbeitseinsatz](#)

In maart 1942 was het voor de mannen tussen de 18 en 40 jaar oud afgelopen met het gewone leven. In heel Drenthe hingen pamfletten met de oproep dat deze mannen zich moesten melden voor de Arbeitseinsatz.

4. Vraag

- Wat hield de Arbeitseinsatz in?
- Waarom had Hitler Nederlandse jongens en mannen nodig?

ONDERDUIKERS

Een groot aantal Drentse mannen gaven gehoor aan de oproep. Zij voelden er niets voor om in het land van de bezetter aan de slag te gaan en doken onder. Dominee Steenbakker had onderduikers in de kerk. Ze zaten verborgen in een ruimte achter het orgel. Later werden ook Franse parachutisten via de kerk naar onderduikadressen gebracht.

Op een avond kwamen er 2 Franse parachutisten bij de dominee aan de deur. Hij liet ze binnen en zei dat er iemand zou komen om ze op te halen.

De veldwachter werd opgehaald en die sloeg de 2 Fransen in de boeien en zette ze in de cel.

Toen bleken de 2 ineens Duits te spreken en zeiden ze dat ze hoge Duitse officieren waren.

De veldwachter liet ze die nacht gewoon in de cel zitten.

De dominee wist dus dat het geen echte Fransen waren. Want als een Duitser Frans gaat praten is dat duidelijk te horen!

JODEN

Ze waren niet de enigen. Ook Joden moesten al snel een veilig onderkomen zoeken. Vanaf 1942 moesten ze verplicht een davidsster dragen, ter herkenning. Ze mochten toen de parken en zwembaden al niet meer in en konden alleen nog op bepaalde tijden boodschappen doen. In 1940 waren alle Joden uit overheidsdienst ontslagen. Niet veel later gaf Hitler opdracht alle Joden naar concentratiekampen te brengen. Om te ontkomen aan de gaskamers zochten veel Joden een onderduikadres.

Een kleine groep moedigen bood joden een schuilplaats aan. Jacoba Omvlee verborg vier mensen van de familie Ten Brink uit Nieuw-Amsterdam in haar woning in Zuidbarge.

De gezusters Zikken verborgen het gezin van Daniel Cohen. Daar in de kleine boerderij zat het gezin veilig aan de Valtherweg.

Bertus Zefat had ook joden verborgen maar is later door de Duitsers vermoord. Hij heeft de verborgen joden nooit verraden.

Onderduikershol Valthe

5. Vraag

Wat bedoelde de pastoor toen hij zei dat Frans pratende Duitsers makkelijk te herkennen zijn?

6. Vraag

Waarom hadden de Duitsers vaak Nederlandse NSB'ers bij zich als ze mensen oppakten?

NSB EN DE CRISIS

7. Vraag

- Waar stonden de letters NSB voor?
- Zoek op het internet wat voor partij de NSB was. Je kunt hiervoor bijvoorbeeld gebruik maken van de website www.verzetsmuseum.org.

• NSB jongeren marcheren door Drenthe

Al voor de oorlog had de NSB aardig wat leden. Ook mensen in Zuidoost Drenthe voelden zich aangetrokken tot de partij. Veel van hen geloofden de ideeën, maar er waren ook mensen lid geworden omdat ze dachten dat de NSB beter voor hun kon zorgen. Er was namelijk sprake van een heftige economische crisis in de jaren dertig en veel mensen waren werkloos en veel boeren waren erg arm.

8. Vraag

Een derde deel van de NSB'ers woonde in Zuidoost Drenthe. 27 Drentse gemeenten hadden zelfs een NSB-burgemeester.

- Waarom stemden sommige Drenten op de NSB?
- Welke rol zou de armoede hebben gespeeld in Drenthe en de NSB?

Vlak voor de Tweede Wereldoorlog zat een half miljoen Nederlanders zonder werk. Dat was geen pretje. Voor de oorlog kregen werkelozen een uitkering van vijftien gulden per week, voor een gezin met twee kinderen. In ruil daarvoor moesten ze aan de slag in werkverschaffingsprojecten. In Emmen werd onder andere de Emmerdennen aangepland. Echt werkloos waren de werkelozen dus niet.

9. Vraag

- Waarom werden de mensen met een uitkering aan het werk gezet?
- Denk je dat dit een goede maatregel was? Waarom?

10. Vraag

Als er nu een werkverschaffingsproject zou worden gestart en jij zat in de gemeenteraad van Emmen, wat zou jij dan laten aanleggen of verbeteren? Waarom?

VERZET

In het Drentse grensgebied werkt 'de wilde' verzetsgroep De Krim, die zich niets aantrekt van overleg met andere groepen, die vinden dat ze veel te veel risico's nemen. Het meest geruchtmakend is wel hun overval van 29 juli 1943 op het gemeentehuis en distributiecentrum van Schoonebeek. Die dag eindigt rampzalig. De overvallers schieten de burgemeester en twee ambtenaren dood. Ook verzetsman De Boer overlijdt.

Maar ook in Erica werkten mensen voor het verzet. Door het dorp liep zelfs een Engelandroute. Dat was een lange route met allemaal schuilplaatsen voor neergestorte geallieerde piloten die terug wilden naar Engeland. Het kippenhok van de pastoor achter de Katholieke kerk in het bos was zo'n schuilplaats. Daarna brachten mensen van het verzet, samen met meester Engbers, de piloten naar een schuilplaats aan het Dommerskanaal. Daar werden zij weer opgehaald door de gebroeders Griendtsveen.

11. Vraag

Waarom pleegde De Krim een overval op het gemeentehuis en een distributiecentrum?

OORLOG IN DE LUCHT

De Engelsen en Amerikanen vochten hard voor de bevrijding van Europa. Op 24 februari 1945 stortte er een Amerikaanse jager neer in het Amsterdamsche veld.

De P-51D Mustang Lonesome Polecat Jr. werd tijdens zijn vlucht per ongeluk door één van zijn eigen vrienden geraakt.

De motor raakte oververhit en Sylvester dook door de wolken heen, naar beneden.

Ver kon Sylvester niet meer vliegen. Hij probeerde een noodlanding te maken op de akkers.

Hij volgde het Dommerskanaal en maakte een buiklanding vlakbij de Turfstrooiselfabriek (nu het Smalspoormuseum).

De andere Amerikaanse vliegtuigen bleven in de buurt vliegen.

Toen zij zagen dat Sylvester veilig was uitgestapt, beschoten zij het gelande vliegtuig.

Sylvester Evans vloog in een toestel zoals deze hierboven.

12. Vraag

Zou jij zelf willen vechten voor de vrijheid van een ander land? Leg uit waarom.

Toen de Mustang van Sylvester in brand vloog, vlogen de anderen weg.

De piloot zat ondertussen met een gebroken been op de grond.

Dokter Stukje probeerde hem te helpen en verzorgde zijn been.

Een Landwachter wilde de piloot meenemen en wilde niet hebben dat de dokter de piloot bleef helpen.

De dokter werd boos en zei tegen de NSB'er: "Bemoei je er niet mee, snotaap!"

Later die dag gaven de Landwachters de piloot aan de Duitsers.

13. vraag

Waarom schoten de andere piloten eigenlijk het toestel van Sylvester in brand?

ONTSNAPT

Acht bemanningsleden kwamen bij de crash om het leven en werden ter plaatse gekist en op de algemene begraafplaats van Nieuw Dordrecht begraven.

Eén bemanningslid had de crash wel overleefd en wist te ontsnappen!

Normaal zitten er in een Lancaster bommenwerper zeven bemanningsleden. Dat wisten de Duitsers zelf ook wel.

Maar zij wisten niet, dat dit toestel negen man had! Dus toen de Duitse soldaten acht Britten hadden gevonden dachten ze er niet aan om te gaan zoeken naar een negende!

Daardoor wist nummer negen te ontsnappen. Zijn naam was Alex Walmsley.

14. vraag

Stel, jij bent Alex. Jouw vrienden leven niet meer en de Duitsers kunnen er elk moment zijn.

Weet je waar je bent? Zijn de Nederlanders wel te vertrouwen? Wat ga je doen?

BEVRIJDING

Na Dolle Dinsdag vluchtten duizenden NSB'ers naar het noorden en oosten. Op 2 januari 1945 vestigde generaal Christiansen, opperbevelhebber van de Duitse Wehrmacht zich in Emmen.

Maar op 9 april trokken Duitse colonnes 's avonds weg richting Odoorn.

- De opgeblazen brug over de Ensingwijk.

Overall hoorde je knallen, dat waren de bruggen die werden opgeblazen door terugtrekkende Duitsers. Ook de brug bij de Ensingwijk moest de lucht in. Met een grote dreun bliezen de Duitsers de brug op. Iedereen die rondom de brug woonde, had geen raam meer heel en overall lagen glassplinters door de huizen.

Toen de eerste geallieerden door de Drentse straten reden, werden ze door de Drenten in het Engels begroet. Daar hadden de mensen goed op geoefend! "Hello, thank you!"

Maar wat schrokken de Drenten toen de soldaten in
het Duits antwoorden! Deze Polen spraken beter
Duits dan Engels.
Dat was schrikken!

15. vraag

Wat zou jij als eerste doen na de bevrijding?